

פרשת מקץ

(מבוסס על ליקוטי שיחות חלק ט"ו)

הקדמה:

בפרשה שלנו מסופר על עלייתו המופלאה של יוסף מבית האסורים לתפקיד משנה למלך מצרים. בפרשה מסופר על שחרורו המרגש והמפורסם: "וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצוהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלותיו ויבוא אל פרעה".

אנו קוראים "ויריצוהו מן הבור" (לשון רבים, כלומר הסוהרים ואנשי השלטון המצרי הם אלו שדאגו להוציא את יוסף, אך בתורה כתוב "ויריצוהו" (חסרה האות ו' - כלומר לשון יחיד).

רבי שמעון בר יוחאי מסביר בספר "הזוהר" על פרשת "מקץ", כי הסיבה שכתוב בתורה "ויריצוהו", לשון יחיד, משום שהבורא בכבודו ובעצמו דאג להוציאו. הבורא הוא היחיד.

"זה הקדוש-ברוך-הוא (שהריצו מן הבור), לפי שאין מי שאוסר ומתיר (מבית האסורים) מלבד הקדוש-ברוך-הוא".

פרעה חולם שני חלומות, "ויהי בבוקר ותפעם רוחו". חרטומי מצרים וחכמיה מנסים לפתור את החלומות, אך הפתרונות לא מניחים את דעתו של פרעה, ואילו יוסף פותר בהצלחה את חלומות פרעה:

שבע פרות יפות מראה ובריאות בשר (ובחלום השני: שבע שיבולים בריאות וטובות) הן שבע שנים של שובע במצרים, ואילו שבע פרות רעות מראה ודקות בשר (ובחלום השני: שבע שיבולים דקות ושדופות) הן שבע שנים של רעב גדול.

מיד לאחר פתרון החלום יוסף נותן לפרעה עצה: להקים מחסני מזון גדולים ולאגור תבואה משנות השובע לשנות הרעב.

פרעה מקבל את העצה: "וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו".

מספר שאלות מעניינות עולות מן הפרשה:

נראה לכאורה שפתרון החלומות הוא פשוט והגיוני, איך ייתכן שחכמי מצרים לא הגיעו לפתרון?

הרי "פרות יפות מראה ובריאות בשר" (וכנ"ל שיבולים בריאות וטובות) הן תוצאה של ירק ותבואה בשפע, ולכן זו הוכחה פשוטה לתקופת שובע. ולהיפך – פרות רעות ושיבולים שדופות מצביעות על חוסר במזון ותקופת רעב.

מה החוכמה הגדולה בדברי יוסף שעוררה התפעלות אצל פרעה שמינהו למשנה למלך?

כיצד העז יוסף לתת עצה לפרעה למרות שלא התבקש לעשות זאת?

התשובה לכל השאלות נמצאת בעצה של יוסף. בעיה מסוימת בחלום של פרעה הטעתה את חרטומי מצרים, אך יוסף פתר את הבעיה על ידי העצה, שהיא למעשה חלק מפתרון החלום.

11/08/2018

מה הייתה הבעיה שהטעתה את חרטומי מצרים?

פרעה חלם כי שבע הפרות הרעות עולות מן היאור אחרי שבע הפרות הטובות.

אם נתבונן היטב בפסוקים, נראה שהפרות הרעות והרעות עמדו ביחד עם הפרות הטובות והיפות: "ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור", אך יוסף פתר והסביר כי מדובר בשבע שנים טובות ולאחריהן שבע שנים רעות. כלומר יש הפרדה בין הטוב לרע, מכיוון ששנות הרעב מגיעות רק לאחר שהסתיימו שנות השובע.

אם הפרות הרעות מסמלות את שבע השנים המאוחרות יותר, כיצד הן יכולות להיות ביחד עם הפרות הטובות שמסמלות את שבע השנים הקודמות?

נראה שחרטומי מצרים חשבו על הפתרון שיוסף הציע אך דחו אותו מכיוון שהפתרון לא הסתדר להם עם העובדה שהטוב והרע הופיעו בחלום ביחד.

חרטומי מצרים נתנו פתרונות לחלומות פרעה. את המשפט "ואין פותר אותם לפרעה" –

מסביר רש"י: "פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באוזניו ולא היה לו קורת רוח בפתרונם. שהיו אומרים: "שבע בנות אתה מוליד^{אוצר החכמה} שבע בנות אתה קובר".

פתרון זה הסתדר לחרטומים עם העובדה שהטוב והרע נמצאים ביחד: הרי לפרעה היו הרבה נשים, ולכן הגיוני שפרעה יוליד שבע בנות ובמקביל שבע בנות אחרות ימותו.

פתרון נוסף שהציעו החרטומים: פרעה יילחם נגד שבע מדינות וינצח, ובמקביל יילחם מול שבע מדינות אחרות ויפסיד.

מבחינת חרטומי מצרים, הפתרון שיוסף הציע הוא אכן פתרון הגיוני ומתבקש, פתרון שייתכן שהם חשבו עליו, אך בגלל הבעיה, שבחלום פרעה עמדו הטוב והרע יחדיו, הם נאלצו לתת פתרונות אחרים כמו הפתרון עם שבע הבנות, או שבע המלחמות.

כיצד יוסף התגבר על הבעיה ובכל זאת השמיע את הפתרון הפשוט שאכן התקיים?

העצה שיוסף נתן בסיום הפתרון היא זו שהסבירה את החיבור בין הטוב לרע.

העצה הזו הייתה החוכמה הגדולה שפרעה התפעל ממנה, ואכן רק לאחריה כתוב "וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו".

יוסף הציע כי מיד עם התחלת שבע שנות השובע יש לדאוג לאגור את המזון והתבואה לשבע שנות הרעב. כלומר כבר בתחילת שנות השובע חושבים על שנות הרעב. השנים הטובות והשנים הרעות נמצאות ביחד במחשבה, בהרגשה ובמעשה. גם בשנות הרעב משתמשים ונהנים מן המזון שהיה בשנות השובע... לכן יוסף העז לתת את העצה הזו שהיא למעשה המשך וחלק מפתרון החלום.

העובדה שהפרות הרעות עמדו אצל הפרות הטובות נועדה ללמד את פרעה כי עליו להתכונן היטב לשנות הרעב כבר בתוך שנות השובע. החלום נועד לעורר את פרעה לנקוט צעד אקטיבי לקראת שנות הרעב.

"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם ... ויפקד פקידים על הארץ וחימש את ארץ מצרים בשבע שני השובע ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות הבאות ... והיה האוכל לפיקדון לארץ לשבע שני הרעב".

החידוש הגדול של יוסף לא היה בפתרון החלום הפשוט והמתבקש, אלא בעצה שאיחדה בפתרון את שבע השנים הטובות יחד עם שבע השנים הרעות.

בהתחלה יוסף הסביר מה שהקב"ה עושה, וכי "ממהר האלוקים לעשותו". אח"כ יוסף נתן עצה והראה מה שפרעה צריך לעשות.

פרעה אמר ליוסף: "אין נבון וחכם כמוך", כי באמצעות הפתרון, יוסף הוכיח לפרעה כיצד הראו לו בחלום עצמו את מה שפרעה צריך לעשות, ולא רק את מה שהקב"ה עושה.

קצת על חלומות ...

ספר "הזוהר" מסביר כי כשאדם חולם חלום והוא רוצה לספר על חלומו, עליו להיזהר ולספר רק לאנשים שאוהבים אותו ורוצים בטובתו, ובכל מקרה "כל החלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה", כלומר הפירוש שנותנים לחלום באמצעות הדיבור, יש לו כוח אדיר להשפיע על קיומו במציאות, ולכן תמיד כדאי לתת פירוש טוב וחיובי לחלום כדי להטות את המציאות לטובה ולברכה.

משמעות החלום שחלמתי

מצד אחד כתוב בגמרא במסכת ברכות: "חלום - אחד משישים לנבואה" (כלומר יש בו אמת ואפילו חלק נבואי לעתיד), אך מצד שני הגמרא מביאה את דברי הנביא זכריה (י', ב) "חלומות השוא ידברו", וכן "כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים" (נדרים ח ע"ב).

כלומר ישנם חלומות לא אמיתיים שהם תוצאה וביטוי של מחשבות האדם

והרהורי ליבו, רגשותיו, פחדיו וכדומה (ואפילו כתוצאה מארוחה דשנה שאכל סמוך לשינה).

מהו חלום אמיתי?

כתוב בגמרא (ברכות, נה, ב'), "שלושה חלומות מתקיימים: חלום של שחרית, וחלום שחלם לו חברו, וחלום שנפתר בתוך חלום, ויש אומרים אף חלום שנשנה".

חלום של שחרית – חלום שאדם חלם סמוך ליקיצה. אם מדובר על הרהורי האדם, מחשבותיו ופחדיו, הרי אלו יבואו לידי ביטוי קרוב לזמן ההירדמות ולא לפני היקיצה.

^{11/08/2018}חלום שחלם לו חברו – (שכן, ידיד, מכר). לא מישהו מאד קרוב שטרוד וחושב על האדם, משום ששוב מדובר על חלום מתוך מחשבתו והרהורי ליבו של האדם.

חלום שנפתר בתוך החלום – בחלום עצמו הראו לאדם והסבירו לו את הפתרון.

יש אומרים, חלום שנשנה. – חלום שחוזר שוב, ובוודאי אם חזר 3 פעמים ויותר.

יש שנתנו סימנים נוספים על אלו שמוזכרים בגמרא, לאותם חלומות שהם אמיתיים ומתקיימים:

יש אומרים חלום שהוא ברור, מסודר. נושא ברור, מרגיש ממש מציאותי והאדם בבוקר מתפעם ומתרגש מהחלום (אברכנאל והמלבי"ם בפירושם על פרשת מקץ).

יש אומרים חלום שנחלם בשבת, בגלל הנשמה היתרה המגיעה בשבת (ספר "התפץ חיים", סימן פח)